

הרגלי הבוקר שמארגנים יום מוצלח ויצירתי: סודו של קורבן התמיד

לא מזמן פנה אלי יהודי בשאלה: "אפשר להציע לך נושא לשיעור? תשמע, חוויתי שנים של דיכאונות, לחצים, מתח וחוסר ביטחון עצמי, שפגעו קשות בחיי המשפחה ובתפקודי העבודה. טיפול פסיכולוגי ארוך העלה, שהרבה מזה נעוץ בבוקרי הילדות שלי. השכמת בבוקר בביתנו הייתה נוראית. סערה של מתח ותסכול. אמי העירה אותנו בלחץ, ברגע האחרון לפני היציאה לעבודה, היא הייתה מתוחה, חסרת סבלנות וכל משפט שמישהו אמר, הוביל לצעקות וגערות. הקולות הקשים נותרו תקועים בזיכרוני ורודפים במשך שנים את צורת ראיית החיים שלי."

"אולי תעשה שיעור על החשיבות של בוקר בריא? שהתחלת היום צריכה להיות שמחה ובוטחת?"

האנושות גילתה את האור. האיש פתח דלת לאחד הנושאים שמקבלים היום דחיפה מדעית גדולה. עשרות ספרים ומאמרים מדברים על הצורך החיוני בשגרת בוקר נכונה. מנכ"ים ואנשים מצליחים מתפארים כיצד הם בונים את הבוקר שלהם. יש להם תכנית עבודה סדורה איך נראית השעה הראשונה של היום. הם לא נגררים אחרי הבוקר, אלא שולטים ומנהלים אותו ומתחילים את היום בקריאת טקסט מחזק, בהתעמלות בוקר ובתכנון המשימות ליום הבא.

הם בעיקר נזהרים מהמעשה הנוראי שעושים שמונים אחוז מאתנו בתחילת ובסוף היום: רצים אל הטלפון וכך מפקידים את הגורל בידי כוחות זרים. החל מהשנייה הראשונה של היום, אנו נזרקים בו תוך הסערה ונגררים במקום להוביל. נסחפים אל מה שקבעו אחרים ומושלכים אל תוך סטריס, לחץ, חרדה, קנאה ותחושת החמצה שכולאת את היום בתוך מסחטת כוח ורגשות.

ובעוד שהעיסוק המדעי בנושא הוא יחסית חדש, היהדות, להבדיל, מדברת על כך אלפי שנים. התורה מעניקה יחס מכונן ומעריך ל"קרבן התמיד" – הקורבן שהקריבו ראשון ואחרון בבית המקדש ותולה בו את כל מלאכת היום. משום שכשמו, המעשה שעושים בתחילת ובסוף היום הוא קיים "תמיד". הוא מעמיד ומעצב את כל מלאכות היום וכולם נעשים באורו ובצלמו.

בוקר טוב הוא יום טוב, בעוד שבוקר רע הוא חלילה יום רע. הבוקר הוא לא רק תחילת היום, אלא קו הזינוק למלאכת היום. הגרעין והתשתית עליו עומד היום כולו ולכן הבוקר הוא רגע של חסד, רגע רב עוצמה, 'סופר פאוואר', בו אפשר לעצב מחדש את המציאות.

כדי להבין את העניין היטב, אנו רוצים לעסוק בשאלת השאלות של פרשת "פנחס", שאין מפרש מכובד שלא עסק בה: איך הגיעה לכאן פרשת התמידים והמוספים? כיצד אחד הפרקים החשובים בתורה, שהיה אמור להיות מובא בתחילת סדר עבודת המשכן, נדחה לסוף התורה ממש?

השבוע קוראים את פרק התורה הפופולרי ביותר, זה שמהווה מבחן כניסה לכל בעל קורא וגבאי בית כנסת. גוללים אליו הכי הרבה את ספר התורה - במדבר פרק כח, המצווה על מסגרת העבודה הבסיסית והקבועה בבית המקדש. סדר היום התחיל והסתיים בהקרבת התמיד מדי בוקר וערב, וכן קורבנות המוספים שהיו קרבים בקביעות מדי שבת, ראש חודש וכל אחד מהמועדים.

והתמיהה עולה מאליה: הרי המצווה הזו נוהגת כבר **קרוב לארבעים שנה במשכן**, ואילו אנו נמצאים בסוף התורה, באזור שכבר לא נאמרו בו מצוות חדשות? הפרשיות הקודמות סיפרו על תום המלחמות בדרך לארץ ישראל, הפרשה שלנו מצווה על חלוקת הארץ לנחלות, טענת בנות צלפחד לקבל אף הן נחלה בארץ ואחר כך באה הבקשה של משה להעמיד איש על העדה, מנהיג ראוי שיירש אותו ויחליף את מקומו. ופתאום אחרי כל זה, מגיע פרק ארוך בן שבעים פסוקים המצווה על סדר ההקרבה הבסיסי והקבוע מדי יום ומועד?

הפרק היה אמור להיות כתוב או בתחילת ספר ויקרא - עוד לפני קורבנות היחיד שבאו רק במקרה הצורך, כקורבנות נדבה, חטאת או שלמים, או להיות מובא בפרשת המועדות בפרשת אמור, כשהתורה מפרטת את כל דיני החגים – מהשבת עד שמיני עצרת והיה עליה לכלול גם את הקורבנות

שמקריבים בתוך החגים. תמורת זאת, התורה אומרת שם בקצרה בכל אחד מהחגים, "להקריב אשה לה", ואילו פירוט הקורבנות מובא רק כאן בסוף התורה ובפרשה נפרדת לגמרי?

הנה תמיהתו של האור החיים הקדוש (שהיום, טו בתמוז, הוא יום הולדתו):

1. במדבר כח: צו את בני ישראל ואמרת אלהם את קרבני לחמי ריח ניחחי תשמרו להקריב לי במועדו: ואמרת להם זה האשה אשר תקריבו לה' כבשים בני שנה תמימם שנים ליום עלה תמיד.

אור החיים: צריך לדעת למה סידר פרשת הקרבנות במקום זה, אחר מינוי יהושע, ולא במקום שציווה על הקרבנות בפרשת אמור, שהרי מצוה זו מוכרח אתה לומר שנהגה מיום שהוקם המשכן (בשנה השנייה לצאתם ממצרים) ואילו יהושע נסמך בשנת הארבעים?

התמיהה גדולה יותר לאור הקדמת הרמב"ן לספר במדבר, בו מגדיר את ספרנו כמי שעוסק במצוות שעה הקשורות לחיי המדבר ולא במצוות שנקבעו לדורות. בלשונו: "והספר הזה כולו במצוות שעה, שנצטוו בהם בעמדם במדבר, ובניסים הנעשים להם... ואין בספר הזה מצוות נוהגות לדורות זולתי קצת מצוות בענייני הקרבנות, שהתחיל בהן בספר הכהנים והשלימן בספר הזה".

התמיהה חזקה פי כמה: האמת היא שפרשת התמיד כבר הובאה בשלימותה בתורה ואכן הובאה במקום בו ראויה להיאמר: בתוך סדר הקמת המשכן, בעיצומה של פרשת תצווה, לפני שהובאו כל הקורבנות האחרים, התורה מצווה על הקרבת התמיד, משום שהוא תכלית המשכן והמזבח. אלא שרש"י בפרשתנו תמה על החזרה של הפרשה אצלנו וכותב דברים שמעצימים את הקושיה:

"אף על פי שכבר נאמר בפרשת ואתה תצוה 'זוה אשר תעשה' [קורבן התמיד]? היא הייתה אזהרה לימי המילואים וכאן ציווה לדורות". שם ציווה התורה על הקרבת התמיד בשבעת ימי המילואים, ואילו כאן חוזר הציווי כמצווה נצחית לכל ימי הבית. והתמיהה מתעצמת: למה ביחס לימי המילואים מקדימים את התמיד לכל הקורבנות, ואילו הציווי לדורות נדחה עד סוף ארבעים השנים במדבר?

יש מגדולי הראשונים שכותבים חידוש מהפכני: קורבנות התמיד והמוספים לא הוקרבו בכל ימי גלגולי המדבר, עת היו מזופים ונדחים מכעס השכינה. האבן עזרא טוען כן לגבי התמיד, שהוא הוקרב רק מהקמת המשכן ועד שעזבו את החניה למרגלות הר סיני, ככתוב "עולת תמיד העשויה בהר סיני". ואילו הרמב"ן כותב לגבי קורבנות המוספים, שהוקרבו רק מהכניסה לארץ. בכך מובן בפשטות מדוע באה כאן פרשת התמידים והמוספים, משום שרק לקראת הכניסה לארץ היא הופכת להיות מחייבת.

אבן עזרא שמות כט, מב: הקריבו עולות תמיד רק חמשים יום במדבר סיני (מהקמת המשכן בראש חודש ניסן, ועד עשרים באייר, היציאה מהחניה בהר סיני לכיוון הארץ). וזהו 'עולת תמיד העשויה בהר סיני'... וכתוב (עמוס ה): 'הזבחים ומנחה הגשתם לי במדבר ארבעים שנה בית ישראל!'

רמב"ן ויקרא כג, ב: לא יפרש קרבנות המוספים בפרשה הזאת (פרשת המועדות בספר ויקרא), רק הזכיר המועדים עצמם שהם ימי הקרבנות וירמוז אליהם כמו שאומר 'והקרבנתם אשה לה'... אבל לא האריך לבאר המוספים, שלא רצה שינהגו במדבר. ואחרי שמנה באי הארץ בחומש הפקודים וציווה 'לאלה תחלק הארץ, ביאר המוספים כולם בפרשת פנחס, שיעשו אותם בארץ מיד ולדורות.

אין כאן המקום להיכנס לסוגיה גדולה זו, רק נעיר שרוב המפרשים חולקים עליהם, כפי שהובא למשל בדברי האור החיים לעיל: "שהרי מצוה זו מוכרח אתה לומר שנהגה מיום שהוקם המשכן". (ראו בהערה 1 ביחס לראיות שהביא האבן עזרא לשיטתו).

בכל זאת, נזכיר שתי תמיהות על גישת הראשונים הנ"ל: א. כשהתורה מדברת על קורבנות שמוקרבים בארץ, כמו עומר ושתי הלחם וביכורים, התורה מקדימה תמיד "כי תבאו אל הארץ" ואילו לגבי התמידים והמוספים אין הקדמה כזו. ב. בעל ה"הפלאה", רבי פנחס הלוי הורוויץ, תלמידו של

1 א. הראיה הראשונה שנאמר "העשויה בהר סיני", יש לבאר שהכוונה לעולה שהותחלה להקריב בהר סיני ומאז לא פסקה. ב. הראיה השנייה מדברי עמוס 'הזבחים ומנחה הגשתם לי במדבר ארבעים שנה?!', מברר רבינו בחיי כי קורבן העולה הוקרב בכל ימי המדבר על ידי שבט לוי שלא חטא בעגל ולא היה מזוף, ולכן עבור כלל ישראל הייתה זו קפידה שלא הקריבו בעצמם כראוי. אבל עצם הקרבן הוקרב בוודאי בכל ימי המדבר.

המגיד ממעזריטש, מעלה קושיה עצומה בספרו פנים יפות ויקרא שם: פרשת "שמיני" מספרת על הוויכוח שפרץ בין משה ואהרן לאחר מות נדב ואביהוא, "ואת שער החטאת דרש דרש משה", האם אהרן אמור להמשיך את עבודת היום כסדרה ולהקריב כרגיל את שער ראש חודש שהוא ממוספי היום (כטענת משה) או שאהרן אונן ולכן עליו לבטל את הקורבנות התדירים שנקבעו לדורות כשער ראש חודש (כטענת אהרן). אולם לדברי הרמב"ן, הרי בכלל לא הקריבו מוספים במדבר?

כיון שכן, סוברים רוב הראשונים שקורבנות התמידים והמוספים הוקרבו בכל ימי המדבר (ראו עוד בהערה). והתמיהה הגדולה שבה ועולה: למה הפרשה מובאת כאן בסוף ימי המדבר?

ב. כבר אלפי שנים הולכים המפרשים באותה הדרך, כל אחד עם הדגש שלו, אבל הנקודה זהה: התורה שומרת את פרשת התמידים והמוספים לסוף כי **בה תלוי הנצח וההמשכות**. רגע לפני שנכנסים לארץ ונפרדים ממשה, וכל אחד תוהה אילו זכויות ימשיכו ויגנו עלינו ואלו יסודות ימשיכו ויחזיקו את הקשר בינינו ובין הקב"ה, התורה מקדימה רפואה למכה ומפרטת את פרשת הקורבנות.

ההיבט הראשון קשור במיוחד לערב שבעה עשר בתמוז ולתחנונים לזכות לבניין בית המקדש:

2. בראשית טו: ויאמר, ה' אלוקים במה אדע כי אירשנה? – רש"י: לא שאל אות, אלא אמר לפניו: הודיעני באיזה זכות יתקיימו בה? ואמר לו המקום: בזכות הקורבנות.

כשהקב"ה מבשר לאברהם על ירושת הארץ, הוא מקשה בספונטאניות, "במה אדע כי אירשנה?" רש"י מסביר כי אברהם לא פקפק בהבטחת ה' ולא דרש ערבויות לקיום ההבטחה, אלא ביקש לדעת כיצד נשרוד? באיזו זכות נשמר את המתנה ונתקיים בה לאורך ימים, למרות ירידת הדורות ושחיקת השגרה? הקב"ה ענה: בזכות הקורבנות שהם יקריבו לפני בארץ.

וככל שהדברים אמורים ביחס לקורבנות בכלל, הם נאמרים שבעתיים ביחס לקורבן התמיד. המשנה בתענית אומרת כי התמיד היה הקמע של ירושלים. כל עוד הוקרב התמיד בבית המקדש – עמדו החומות כנגד חודשים של מצור. ביום שבעה עשר בתמוז שהופסק התמיד – בו נפרצו החומות.

משנה תענית ד,ו: חמשה דברים ארעו את אבותינו בשבעה עשר בתמוז ... נשתברו הלוחות, ובטל התמיד, והובקעה העיר, ושרף אפוסטמוס [שר יווני או רומאי] את התורה והעמיד צלם בהיכל.

הגמרא מרחיבה אודות קשר האירועים:

סוטה מט,ב: כשצרו מלכי בית חשמונאי זה על זה [בסוף ימי הבית השני] היה הורקנוס מבחוץ ואריסטובלוס מבפנים, בכל יום ויום היו משלשלין דינרים בקופה ומעלין תמידים. היה שם זקן אחד שהיה מכיר בחכמת יונית, אמר להן כל זמן שעוסקים בעבודה אין נמסרין בידכם. למחר שלשלו להם דינרים בקופה והעלו להם חזיר, כיון שהגיע לחצי חומה נעץ צפרניו ונדדעזעה א"י ארבע מאות פרסה.

מדרש ספרי מביא היבט נוסף ויותר יסודי למרכזיות התמיד, כהמשך לעבודת משה:

מדרש ספרי: לפי שמשה מבקש 'אשר יצא לפניהם ואשר יבוא לפניהם' - משל למה הדבר דומה? למלך שהיתה אשתו נפטרת מן העולם והיתה מפקדתו על בניה ... אמר לה: עד שאת מפקדתי על בני - פקדי בני עלי, שלא ימרדו בי ושלא ינהגו בי מנהג בזיון. כך אמר לו הקב"ה: עד שאתה מפקדני על בני - פקוד בני עלי שלא ינהגו בי מנהג בזיון ... לכך נאמר צו את בני ישראל [בקרבת התמיד].

פרשת התמיד באה בהמשך לפסוקים הקודמים, המתארים את אחת הבקשות האחרונות של משה. לאחר ציווי חלוקת הארץ לנחלות, משה ידע שפטיירתו קרבה, והוא מבקש בצעד אחרון של מנהיגות לחשוב על היום שאחרי ולמנות יורש ראוי שינהיג אותם וישמור עליהם כעם מלוכד.

פרשת התמיד היא תגובת הקב"ה למשה: ה' אומר עד שאתה מצווה אותי לדאוג לילדים, תצווה אותם לדאוג לי. לפני שאתה מצווה אותי להעמיד להם מנהיג מלמעלה, תצווה אותם לא לשכוח אותי מתוך עצמם. הדרך לשמר את הקשר היא הקרבת התמידים. המדרש מוסיף משל ממלכה שעומדת למות

וקוראת לבעלה אל המיטה ומצווה אותו להמשיך ולחנך את הילדים כפי שרצתה. בתגובה ענה הבעל: הבעיה איננה שאני אשכח אותם, אלא שהם ישכחו אותי באין אימא בבית שתחבר ביני ובינם. לכן תקראי אותם ותצווי אותם עלי, לבקרני "תמיד" מדי בוקר וערב.

בהערה 2 הובאה הרחבה מעניינת.

כמובן, ידוע גם המדרש שהזכרנו כמה פעמים אודות היות התמיד ה"כלל הגדול" של התורה כולה:

הקדמת העין יעקב: בן זומא אומר: מצינו פסוק כולל יותר והוא 'שמע ישראל' וגו'. בן ננס אומר: מצינו פסוק כולל יותר והוא: 'ואהבת לרעך כמוך'. שמעון בן פזי אומר: מצינו פסוק כולל יותר והוא: 'את הכבש אחד תעשה בבוקר ואת הכבש השני תעשה בין הערבים'. עמד ר' פלוני על רגליו ואמר: הלכה כבן פזי, דכתיב: 'ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן וגו'.

בעוד שהחכם הראשון אומר כי בסיס היהדות הוא **האמונה**, ההכרה שהכוח היחידי בעולם הוא הקב"ה ואין עלה נושר ללא הוראתו. החכם השני טוען שהבשורה היהודית היא **האהבה**, המוסר החברתי של "ואהבת לרעך כמוך", כמו שאמר הלל "זה כל התורה". הנה החכם השלישי, שמעון בן פזי, טוען שההמצאה הגדולה שהביאה התורה היא קרבן התמיד: **"את הכבש אחד תעשה בבוקר ואת הכבש השני תעשה בין הערבים"**. המדרש מסיים בקביעה מפתיעה שהלכה כדעה אחרונה.

עולה הצורך לברר: מה יש בקורבן התמיד שהופך אותו ללוז ויסוד הקשר בין עליונים לתחתונים?

אנו רוצים לפתוח עם יסוד חשוב ומשמעותי בעבודת ה' שמובא בכמה מפרשים. אחר כך נחזור אל התובנה הנפלאה עמה התחלנו, כפי שמבאר הרבי, באחת השיחות הראשונות על קורבן התמיד.

ג. קורבן התמיד היה מכפר **מיד**. הוא היה מוקרב בקביעות מדי ערב ומדי בוקר לכפרה וכך היה מעניק לישראל את האפשרות לבקש מיד סליחה ומחילה ולהתנער **במהירות** מהעוון. זה לא שיהודי היה צריך לחפש דרך להתכפר והיה דוחה את התשובה שבועיים ושוכח ממנה, אלא הייתה רכבת קבועה שיצאה מהתחנה מדי בוקר ומדי ערב ואפשר לעלות אליה ולבקש מחילה וסליחה בזכותה.

וכשמתנערים מהעבירה מיד – היא מסתלקת ונשארת זרה. אבל כשהיא מתיישנת בתוכנו היא נטמעת ומותחת כבלים שאי אפשר לצאת מהם. חז"ל אמרו: "כיון ששנה – נעשה לו כהיתר". הזמן החולף גורם לעבירה להפוך להיות **הרגל ונורמה** ובפעם הבאה כבר חושבים דרכה ובאמצעותה. הפעם הראשונה היא חטא, הפעם השנייה הופכת להיות מובנת מאליה ח"ו.

משל עממי מ"הצפרדע המתבשלת": לפני כמאה חמישים שנה נערך מחקר בגרמניה שטען שהצפרדע היא בעל חיים **סתגלני** ולכן אם נכניס צפרדע לתוך סיר מים פושרים ונעלה את הטמפרטורה בהדרגה, ובכל כמה דקות נרים את החום עוד רבע מעלה, היא תסתגל לרמות החום החדשות ולא תמלט את עצמה. היא תשכנע את עצמה שזו הנורמה ולא קרה שום דבר, וכשהחום יגיע לרמת כווייה חמורה שאי אפשר לחיות איתה – היא תמות בפנים. חוקרים פסיכולוגיים מסיקים כי כל מה שדיקטטורים צריכים לעשות הוא לבצע שינויים לאט ובהדרגה. כמו שעשו הנאצים ימ"ש. כך מאבד הציבור את הרגישות ומשכנע את עצמו שזה גשם ולא מבול.

2 רש"י מעתיק את מדרש ספרי בשינוי קל: "משל לבת מלך שהיתה נפטרת מן העולם והיתה מפקדת לבעלה על בנה כו', כדאיתא במדרש ספרי". בעוד שלדברי המדרש, המלכה – הפחות חשובה – פונה בהפצרה לבעלה **המלך** שיחוס על ילדיה, שכן משה, הפשוט, פונה אל הקב"ה שהוא המלך הרם, רש"י כותב הפוך: **בת המלך** פנתה לבעלה שהיה איש פשוט, וכיכול, והבעל עונה לה **ומפציר כאיש פשוט** שילדיו לא ישכחוהו. הרבי מדייק כך (ליקוטי שיחות יג/103): רש"י רוצה לחדד את עומק הבקשה הנרגשת של הקב"ה. זה לא מלך שמבקש את תשומת לב הילדים, אלא כעין אבא פשוט שכל **חיוו הם הילדים**, שאין לו שום חווייה חוץ מהביקורים שלהם והוא תלוי לגמרי בהם. הקב"ה מתבטא לגבי קרבן התמיד בביטויים שאין כדוגמתם: א. "צו את בני ישראל" – כלל ישראל ולא רק "צו את אהרן ובניו" שהם הכהנים המקריבים בפועל. ב. "את קרבני" – הקרבן שלי. ג. "לחמי" – הלחם שלי שמזין ומחיה אותי כמו הלחם שמזרים את הדם בגוף. (או "לחמי" מלשון הלחמה, שמחבר ומאחד אותי אתכם, כמו הלחם שפועל את פלא המפליא לעשות ומחבר את הנשמה בגוף). ד. "לאשי" – האש שלי. שכן, כביכול, הקב"ה מפציר ומתחנן שהוא זקוק לתמיד והוא מהות החיבור בין העולמות.

אולם כשאדם מתעורר מיד לאחר החטא ומבקש מחילה, הטעות נשארת זרה לו ולא שבה על עצמה.

3. **במדבר רבה כא, כא:** מעולם לא היה אדם בירושלים ובידו עוון [אם רצה שיתכפר לו וביקש באמת מחילה וסליחה על חטאיו], כיצד? תמיד של שחר מכפר על עבירות של לילה ושל בין הערביים מכפר על עבירות שנעשו ביום. מכל מקום לא לן אדם בירושלים ובידו עוון, שנאמר 'צדק ילין בה'.

מסביר רבינו יונה את הצורך בכפרה מיידית:

שערי תשובה א, ג: ולא ימצא איחור התשובה זולתי בעמי הארץ אשר הם ישנים שוכבים, ולא ישיבו על לבבם ולא דעת ותבונה להם **למה להימלט על נפשם.**

החשיבות הגדולה של קורבן התמיד היא בכך שמעבירה מסר נצחי ומהותי עד היום הזה: חטאת? קום תבקש סליחה. אל תדחה ותמרח ותחשוב שהבעיה תיפתר מאליה.

מדובר ביסוד חשוב מאוד בעבודת ה' ונביא לו כמה היבטים נוספים: הרבי מביא פירוש פנימי מהזוהר לציווי "מפני שיבה תקום". הכוונה היא 'לפני שיבה תקום'. היינו שצריכים לקום ולמהר לפתור בעיות כשהן בראשיתן, **טרם שהן מזקינות ומצמיחות שיער שיבה.**

אגרות קודש ט ב'תרנב: בכל מלחמה קל יותר לנצחה בתחילתה מאשר לאחרי זה, שכבר נתחזק השונא, וכלשון הזוהר הקדוש (חלק ג פז, ב) על הפסוק 'מפני שיבה תקום', שמזדקן בו היצר הרע ולכן עצת התורה היא 'מפני [לפני] שיבה תקום', הרי גם בנידון דידיה כן הוא, שבהקדם היותר אפשרי עליו לבטל טענות היצר הרע הנ"ל ולבטשו.

הגאון רבי יהונתן אייבשיץ (יערות דבש ב דרוש י) מבאר בכך תמיהה גדולה: פרק נא בתהלים אומר: "למנצח **מזמור** לדוד, בבוא אליו נתן הנביא כאשר בא אל בת שבע, חנני אלוקי כחסדך כרוב רחמך מחה פשעי". וכל אחד תמה מה השיר "מזמור"? הרי 'קינה לדוד מיבעי ליה'? הרי דוד מודה בחטא נורא שירדוף אותו כל ימי חייו וישלם עליו עד יומו האחרון?

מובא בזוהר על הפסוק 'לא תלין נבלתו על העץ', שאסור להשאיר את גופת התלוי להסריח על העץ. וכך האדם עץ השדה ואסור לו להלין את חטאו ולגרומם להצחין בתוכו ומסביבו. לכן מודה דוד לקב"ה שלא עיכב לשלוח את נתן, אלא שיגר מיד את הנביא להוכיחו ולהורות לו דרך תשובה.

במקביל, הדבר מיישב את השאלה ההגותית הגדולה על פרעה: איפה הצדק האלוקי? כיצד הקב"ה מקשיח את ליבו שלא לשחרר את ישראל ממצרים ואז מענישו בחומרה? הרי אם אין בחירה אין אחריות ואם אין אחריות אין אשמה? ביאור ידוע אומר, שהתשובה רמזה בתורה: הפעם הראשונה שכתוב שהקב"ה הקשיח את ליבו היא במכה השישית, אחרי חמש מכות בהן פרעה הרשיע **מרצונו ומבחירתו**. שכן הקב"ה לא לקח לו כלום, אלא זה פשוט **טבע האדם, שמפעם לפעם הוא מתקשר יותר בחטא ונתפס בתוכו ומאבד את הבחירה**. לאחר חמש פעמים שלא התנער מחטאו, הוא כבר איבד מעצמו את היכולת להשתלט ולקחת אחריות על הנהגתו.

עד כאן רעיון אחד במעלת התמיד, ומכאן נעבור למרכז עיונו, כפי שכותב הרבי באחת השיחות.

ד. נחום סטילרמן גדל בשכונת קראון הייטס, ואביו הקים בראשית שנות החמישים את חנות המכולת הראשונה בשכונה שהייתה שומרת שבת. כנער צעיר עזר לאביו בהבאת המשלוחים לבתי הקונים וביניהם בית הרבנית חנה ע"ה, אמו של הרבי. הרבנית הייתה מעניקה לו יחס חם ולבבי, מכבדת אותו בכוס חלב, תוך כדי שמעודדת אותו לספר מה שקרא וכיו"ב.

כשהגיע לגיל 18 ועמד לצאת ללמוד בקולג', הוא ידע שקיום התורה והמצוות יהיה יותר מאתגר ועלה בדעתו לכוון בתפילה אחת במיוחד והיא תהיה בסיס יראת השמיים שלו. הוא שאל את הרבנית חנה מהי התפילה החביבה על הרבי? הרבנית ענתה שאינה יודעת והיא תברר זאת. בפעם הבאה שהגיע היא אמרה: "אני שמחה שיש לי תשובה לשאלתך. זו תפילה מאוד קצרה, הראשונה שאומרים בבוקר: 'מודה אני לפניך מלך חי וקיים, שהחזרת בי נשמתי בחמלה, רבה אמונתך'.

מעניין לציין דבר מופלא נוסף ביחס לתפילה הזו. ישנו קטע וידאו מדהים בו עובר אדם עם בנו לפני הרבי ואומר שהילד סובל מקשיים בדיבור (לא ברור אם אינו מדבר בכלל או מתקשה לדבר). הרבי שואל את הילד אם אמר היום בבוקר "מודה אני" ומבקש לומר זאת עכשיו. הילד פותח את הפה ואומר בשפה ברורה את כל 12 מילות התפילה.

הסוד של "מודה אני", נעוץ כלשונה של הרבנית חנה בכך, שהוא **"התפילה הראשונה שאומרים בבוקר"**, ובכך הוא קרבן התמיד של האדם בדורנו.

קורבן התמיד הוא פטנט גאוני של יצירת חיים. הוא הסוד שמגלה לנו יוצר האדם והעולם, איך לעצב חיים מושלמים: **האדם הוא מה שהוא עושה ראשון בבוקר ואחרון בערב**. המעשה הראשון והאחרון של היום, הם הגרעין והתשתית בהם כלול היום כולו. אלו רגעים רבי עוצמה שמעצבים את ההמשך.

הרעיון טמון בעצם המילה "תמיד": לכאורה למה קרוי הקורבן "תמיד"? הוא הרי לא הוקרב תמיד, אלא רק בבוקר ובערב? תמיד זה "שוייתי ה' לנגדי תמיד", וכן "טוב לב משתה תמיד", אלו שני יסודות שבאמת אמורים להגות תמיד ממש בכל רגע ושנייה מהחיים. אבל הקורבנות היו צריכים להיות קרויים בשם אחר כמו "קבוע", "תדיר" וכיוצא בזה?

מבאר הרבי את יסוד העניין: **מה שעושים בבוקר ובערב הוא "תמיד"**. ה"מודה אני" שמוכרז מיד בקומו בשנתו הוא מעצב ומהווה את היסוד של כל מה שעושים לאחריו ולפניו. זה סוד החביבות העצומה של קרבן התמיד, כנ"ל, שכל עוד מקריבים אותו לא נפרצת חומת ירושלים והקשר עם הקב"ה הוא איתן וחזק.

4. **ליקוטי שיחות ג/940: למרות שקרבן התמיד הוקרב רק פעמיים ביום, בכל זאת שמו הוא 'תמיד'.** היינו שגם הקורבנות האחרים שמוקרבים בין שני התמידים – שייכים אליהם. ההוראה לצורת ההתנהלות בבית יהודי: סדר היום מורכבים מפרטים רבים שאולי אין להם שייכות עם הנשמה, לכן צריכים להקפיד מיד בהתחלת היום, שהקריאה הראשונה תהיה 'מודה אני לפניך', להודות לקב"ה לו על החזרת הנשמה, להצהיר עליו כמלך ולהתמסר אליו בכל כוחותיו.

במובן רחב יותר, הדבר קשור לחביבות שהתורה מייחסת להתחלות בכלל. ידוע שהתורה מקדשת את כל ההתחלות בכל מעגלי החיים: דומם: כשאישה אופה חלה, היא מפרישה את החלק הראשון מהעיסה לה'. צומח: כשחקלאי זוכה להצמיח פירות משבעת המינים, מעלה את פירות הביכורים הראשונים לירושלים. חי: כשבהמה טהורה מבכירה את ולדה הבכור, הוולד קדוש ובזמן המקדש היו נותנים אותו לכהן. וכל שכן בעולמו של האדם, הבן הבכור הוא קדוש וצריך פדיון מידי הכהן. התכנית האלוקית המקורית הייתה שהבכורות יעבדו בבית המקדש (והפסידו בגלל מעורבותם בחטא העגל). הבן הבכור יורש פי שניים מירושת אביו, למרות שאין לו שום מחויבות מיוחדת כלפי ההורים.

כך בתחום הזמן: היום הראשון הוא "ראש השנה" ומחייב הנהגה של קדושה, ועד"ז "ראש חודש".

השאלה היא מה חשיבות הראשון? אפשר לטעון שהתוצרת הראשונה היא הכי משובחת. אולי הפרי הראשון הוא המוצלח והילד הגדול הוא המחונן, ולכן מתאים לכבד בו את ה' ככתוב: "כל חלק לה".

מחקרים פסיכולוגיים מנסים לברר **מיהו הילד המוצלח במשפחה**. ישנם הטוענים כי הילד הגדול הוא המוצלח בבית, משום שהוא מקבל תשומת לב מרבית מההורים. מנגד, יש הטוענים שדווקא הילדים האמצעיים הם הכי מוצלחים, משום שהם צריכים להילחם על מקומם בבית ואינם מקבלים יחס מפנק כמו הילד הגדול או הצעיר. המחקרים האחרונים מוכיחים דעתם מכך שחשבי היוצרים בעולם לא היו בכורים, וחמישים ושנים אחוז מנשיאי ארצות הברית הם דווקא ילדי סנדביץ.

אבל זה לא העניין. התורה אינה סבורה שהבכור הוא הילד המוצלח, שכן רשימת הבכורים בתנ"ך **מאכזבת**, ואדרבה, הבכור בתנ"ך הוא תמיד **אינו המוצלח** ודווקא **השני** הוא זה שניחן בגדלות.

הבכור הראשון בהיסטוריה הוא קין, שלא התברר כהצלחה גדולה... הילדים שנולדו ראשונים אצל האבות הם ישמעאל ועשו, ואפילו אצל יעקב אבינו (להבדיל), הבן הראשון הוא ראובן, שיעקב מבקר אותו ומעדיף על פניו את יהודה ויוסף. כך שבעת הרועים של עם ישראל - חוץ מאברהם אבינו – אינם בכורים. יצחק אינו בכור, גם לא יעקב, יוסף, משה, אהרן או דוד המלך.

כך לגבי בהמות, הגמרא סבורה שדווקא היוצאת **שלישית** מהרחם היא הבשלה ביותר. בפסחים סח מסופר על רבי יוסי שערך סעודה חגיגית לכבוד חג השבועות, "דאי לאו האי יומא" וכו', ובקשתו היתה להכין לו "עגלא תלתא" – ורש"י מפרש עגל שנולד שלישי לאמו שהוא המשובח ביותר. גם בסנהדרין סה מסופר על רבי חנינא ורבי אושעיא שבראו עגל בכוח הקבלה המעשית של ספר יצירה, והגמרא מדגישה שהיה זה "עגלא תלתא" ורש"י מברר כי הוא היה טעים ומשובח כמו ה"שלישי לבטן".

מהו אפוא סוד חביבותם של הבכורות וההתחלות בכלל? ההסבר החסידי הוא כנ"ל, שההתחלה היא גרעין הנושא את ההמשך. ההתחלה היא הכלל ממנו צומחים הפרטים. לכן התורה דורשת את הראשון, משום שכאשר פורצים טוב – ממשיכים טוב. אם מנצלים את נקודת ההתעוררות של ההתחלה – הילד הראשון, הפרי הראשון, היום הראשון של השנה – הגישה מעצבת את כל ההמשך.

כתר שם טוב סימן ריב: ענין איסור שאלת שלום קודם התפלה (שו"ע סימן פט), כי האדם בקומו משנתו, שהוא נעשה בריה חדשה, אם ידבר תחלת דבריו דברי הרשות וכל שכן דברים אשר אינם כן, הרי אפילו אם יתפלל ויעסוק בתורה אחר כך, הכל מסתעף ונמשך אחר הדיבור הראשון... ולכן יזהר האדם שיקדש ויטהר דבורו הראשון בקומו ויזכר מחשבתו הראשונה שתהיה דבוקה בקדושה, כדי שימשיך עליו כל שאר הדברים שאחר כך והתפלה תהיה מתוך שמחה של מצוה.

סיפור: בוקר ראש השנה בבית חב"ד בנגקוק. הרב נחמיה וילהלם למד חסידות עם כמה מטיילים ולפתע חש נגיעה בכתפו. צעיר ישראלי ביקש לשוחח עמו. "עוד שעה יש לי טיסה לקטמנדו, אך הבטחתי לאמי לשמוע תקיעת שופר. כבוד הרב יתקע כמה תקיעות ואח"כ ארוץ לטיסה בשקט".

הרב נדהם: מצד אחד, הבחור עומד לחלל את החג, אך מצד שני, הוא רוצה לשמוע שופר ומה יועיל לדחות אותו? הרב ענה כך: "אני אתקע בשופר, משום שאתה אדם בוגר ואין מתפקידי לבדוק מה תעשה אח"כ. אבל בכל זאת אני רוצה לבקש ממך: היום הוא היום הראשון של השנה וכמו שמתחילים את השנה, ככה ממשיכה הלאה. אנא הישאר עמנו בחג ותפתח את השנה ברגל ימין ובעזה"ש אחרי החג, אסייע לך למצוא טיסה לנפאל. הבחור התרשם מדברי הרב והחליט להישאר איתם בחג.

הרב שכח מהסיפור שנבלע בתוך המולת החגים בבית חב"ד, אבל אחרי חודש, קיבל מהצעיר מכתב: "רציתי שתדע כי כבר 4 שבתות, אינני מחלל את השבת. כל שבת אני רוצה לעשות מעשי חול, אך אז אני חושב לעצמי, **התחלתי את השנה ברגל ימין, חבל לקלקל...**"

המסקנה המעשית היא, להתמקד ולהתבונן בתפילת "מודה אני". אם בהתחלת השיעור הובאו דוגמאות לדרך בה מנכלים מוצלחים מתחילים את היום, הנה הבוקר של יהודי מוצלח הוא להשאיר את הטלפון סגור לפני התפילה ובמקום זה לשבת ולהתבונן במשמעות תפילה "מודה אני". כך דברי רבינו (אג"ק ה קצה): "כאשר הוא קם משנתו אומר "מודה אני לפניך מלך חי וקיים שהחזרת בי נשמתי בחמלה רבה אמונתך". היינו שהוא מכיר שהשם-יתברך הוא **בעל-הבית ומושל על העולם** [ו] **בחמלה רבה**, כלומר, דרישותיו של השם-יתברך מאדם בכלל ויהודי בפרט הוא **רק מה שיכולים לעשות...** [לכן] מה שדורשים מיהודי, בוודאי באפשרותו לבצע בזמן המתאים".

נסיים בכמה פרפראות: הבנת החשיבות של ההתחלה, מבארת כמה קושיות בתורת הנגלה. הראשונה: מה פתאום התרחש הנס העצום של פך השמן? הרי זה היה נס **מיותר** שאם לא היה מתרחש – לא היה קורה דבר? ההלכה קובעת "טומאה הותרה בציבור". כאשר כלל הציבור טמא בטומאת מת, **ממשיכים לנהל את הבית בטומאה**. מקריבים קורבנות ומנהלים את שאר עבודת הבית בכדי לשמור על רצף העבודה. וכיון שהכוהנים ממשפחת המכבים היו טמאי מת מהמלחמה, מותר היה להם להפעיל את הבית בטומאה ולהדליק את המנורה באחד מפכי השמן הטמאים?

רבי יוסף ענגיל, מגאוני הדור לפני השואה וממעצבי שיטת הלימוד הישיבתית, כותב יסוד גדול בגליוני **הש"ס שבת כא,ב**: "דכיון שהיה אז חנוכת הבית... והיא **התחלה וראש לכל הבא אחריו** - לכן הוצרך שיהיה **בטהרה גמורה** ולא בדחיית טומאה". **לא משחקים עם התחלה**. יש היתרים שרלוונטיים באמצעה העבודה, אבל ההתחלה חייבת להיות מושלמת.

הדבר קשור לשאלה ידועה נוספת: מה פתאום חוגגים שמחת תורה באיחור של שלושה שבועות? השנה מסתיימת בסוף חודש אלול ומתחילה בראש השנה, א' בתשרי, ולכן אמורים לסיים את התורה

בשבת שלפני ראש השנה ולהתחיל אותה מחדש בראש השנה, בדיוק כמו שאר העניינים הקשורים בתחילת השנה (החלפת לוח השנה, המלכת המלך, ימי הדין לשנה החדשה וכו'). ולמה קוראים אחר ראש השנה את פרשיות וילך, האזינו וברכה ורק שלושה שבועות אחרי מסיימים את התורה?

בלקו"ש כד/226, נראה שחז"ל ידעו את גדלותה של ההתחלה ורצו לשים את כל הפוקוס על חגיגה מיוחדת להתחלת וסיום התורה. אילו היינו מתחילים את התורה בראש השנה, ההתרגשות של התחלת מחזור חדש, הייתה נאבדת בתוך כלל העניינים של יום הדין והתחלת השנה וכו'.

נקודה שלישית: למרות הכלל החמור שקבעו חז"ל, לפיו לא מזכירים את שמו של "אחר", אלא רק רומזים אל 'האחר שהלך למקומות זרים', בכל זאת משנה אחת מעניקה לו כבוד ומצטטת בשמו (אבות ד, כ): "אלישע בן אבויה אומר, הלומד ילד למה הוא דומה? לדיו כתובה על נייר חדש. הלומד זקן למה הוא דומה? לדיו כתובה על נייר מחוק". אלישע מדגיש את חשיבות החינוך בגיל צעיר ומשווה אותה לכתיבה על נייר חדש, שהוא חלק וסופג את הדיו לעומקו. זאת בניגוד ללימוד בגיל זקנה שדומה לכתיבה על נייר מחוק. הוא משופשף ואינו סופג את הדיו יפה.

והשאלה זועקת: למה לפרגן לבעל המימרה כנגד הכלל "שם רשעים ירקב"? הרבי מציע הסבר נפלא (ביאורים לפרקי אבות 231): אלישע מובא כהוכחה לצדקת דבריו. הוא היה סמל חי לעוצמת השפעתו של החינוך מקטנות שאינו חולף לעולם. מצד אחד, אלישע התדרדר ו"ספרי מינות היו נושרים מחיקו". מצד שני, מי שהכיר אותו היטב ידע שהוא מעולם לא התנתק. ידוע הסיפור בסוף מסכת חגיגה כיצד רכב על הסוס בעיצומו של יום השבת ואילו רבי מאיר צעד ברגלו ולמד ממנו תורה. לפתע העיר אחר את תשומת לבו של רבי מאיר: "חזור לאחוריך כי ספרתי בעקבי הסוס שעברנו תחום שבת". היינו שרבי מאיר לא הבחין בכך שעבר תחום שבת עקב היותו עסוק בדברי התורה העמוקים ואילו אחר הרגיש בכך. הוא לא השתחרר מהלכות שבת שלמד בכיתה ד.

המסקנה משמעותית: הורים אומרים לעצמם: "עכשיו לא חשוב איפה הוא ילמד. הוא ילד קטן והכי חשוב שיהיה נוח להוריד אותו בגן בדרך לעבודה. כשהוא יגדל נשלח אותו לחינוך ערכי ואיכותי.."

האמת הפוכה: כשהוא יגדל ויתבגר זה פחות קריטי איפה הוא יתחנך, אבל את החינוך של ההתחלה לא יהיה אפשר לשנות. מי שאכפת לו עתיד הילדים שלו, צריך להניח דגש איכותי דווקא על החינוך בשנים הצעירות – וביחס ללחצים בכבישים בדרך לעבודה?! נחת מהילדים חשוב יותר!

נתחזק ונתמקד בהקרבת התמיד הפנימית ונזכה לתקומת ירושלים ובית מקדשנו, השתא בעגלא ובזמן קריב ונאמר אמן.

**כתיבת הדרשות והשיעורים והפצתם באופן חופשי
מתאפשרת בתמיכתם של שלוחי הרבי ברחבי תבל**

**ובחסותו האדיבה של הנגיד החסידי
ר' שניאור ורעייתו יוכבד שיחיו מינסקי
להצלחה רבה בכל ענייניהם
ולעילוי נשמת מרת
שיינא בעשא בתיה בת יוסף דב**